

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Compendivm Concertationis, Hvivs Secvli Sapientivm Ac Theologorum, super erroribus moderni temporis

Bundere, Jan van den

Venetijs, 1548

De legis obligatione, ti. 8

urn:nbn:de:hbz:466:1-36077

DE LEGIS OBLIGA.

Vult itaq; dicere. Et si uoluntas rationalis bonum appetat perficere, secundum fidem aut rectæ rationis dictamen: appetitus tamen sensitiuus renititur: & tantū aliquando hominē deflectit, ut operetur secundū appetitum sensitiuum, reluctā te rōne, quæ semp deprecatur ad optima.

DE LEGIS OBLIGATIONE, TITVLVS. VIII.

ARTICVLVS I.

RHET. **I**ustos non astrictos legi docet Apostolus, 2. Tim. 1. dum ait. Iusto non est lex posita. Et iterum. Si Galat. 5. spiritu ducimini, non estis sub lege: Non ergo astringitur iustus operibus præstandis ipsa lege præscriptis.

THEO. Miror uos tam pueriliter labi. Absit à Paulo, ut uelit seruos Christi, ueluti filios gemini, absque lege aut iugo uiuere: ubi Christus tanta exhibuit obedientiæ præstandæ exempla. Ait enim aliquādo ipsemet Paulus. Quæ à Deo sunt ordinata sunt, quæ uerò ordinata sunt, sine lege esse non possunt. Legem autem præuaricari non licet. Angelis namq; & primis nostris parentibus legē condidit Deus, quam quia præuaricati sunt: angeli è coelo, parentes uerò nostri è paradiso pulsati sunt. Quia uerò aliquando dixerit saluator. Si filius uos liberauit, uerè liberi eritis: Nō per hoc suos ab omni lege eximere uoluit: sed à seruitute peccati liberos esse. Hoc uel ex illo innotescet, quod præmiserat. Qui facit peccatum, seruus est peccati. Ab hac peccati seruitute liberare nequiuerāt, uel ipsa legalia quidem sacrificia: dicente Apostolo. Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo, Et si ex lege esset in

stitia, Christus gratis mortuus fuisset. Per legem enim cognitio peccati, non abolitio: Vt supra habitum est titulo tertio. Figura quippe fuerunt legalia perfecti sacrificij Christi. Poterant profectò abolere quasdam carnis irregularitates, non autè peccati sordes, secūdum illud Apof. Si sanguis hircorum, aut taurorum & cinis uitule asper Hebr. 9: sus iniquitates sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit consciētiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum Deo uiuētī? Confirmat nostram sententiam Alchuinus super praefato uerbo. Si filius uos liberauerit. Hæc est (inquit) spes nostra fratres: ut à libero liberemur: & liberādo seruos nos faciat. Serui enim eramus cupiditatis: liberati, efficimur serui charitatis. Prima libertas est, non permanere in peccato, seruire iustitiæ, dicente Apof. Cū serui essetis Rom. 6. peccati, liberi fuistis iustitiæ. Nunc autem habetis fructum uestrum in sanctificatione: finem uerò uitam æternam. Perfecta nerò libertas, est Christo seruire illum diligere, qui uerè nos liberauit. Hunc locum de seruitute & libertate peccati interpretati sunt etiam Chrys. & glo. interli. à qua seruitute liberare solus poterat Christus.

A lege etiam Mosis uoluit nos saluator liberos esse: quia lex seruitutis erat, quia imperfecta erat, & umbra futurorum. Nihil enim ad perfectum deducit lex: Ideò Hebr. 7. que non conueniebat filijs, quos patris perfectionem imitari uoluit Christus: dum ait. Estote perfecti, sicut & pater Matth. 5. ter uester perfectus est. Ait enim Apof. Translato sacer Hebr. 7. dotio, necesse est ut & legis translatio fiat. Et cū uenerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. 1. Cor. 13.

DE LEGIS OBLIGA.

Hanc legem Moſis, ad diſcrimen euangelij, legem appella-
at Chriſtus: gratiam autem euāgelium. Nam eo tempore
quo de lege mentio haberetur, euāgelium, quod tunc pro-
mulgabatur, nec dum ita receptum erat, ut apud omnes
uim legis obtineret. Patet itaq; quòd Chriſtus nos à ſerui-

1. Cor. 7. tute peccati, & legis Moſis liberauerit: non ab alia huma-
na ſeruitute, Dicit enim Apoſtolus. Vnuſquiſq; in qua ui-
catione uocatus eſt, in ea pmaneat. Seruus uocatus es: non

RETH. ſit tibi curæ: Sed ſi potes liber fieri, magis utere. Act.

1. Timo. 1. Quid ergo ſibi uult Apoſtolus, dum ait, lu-

THEO. ſto non eſt lex poſita?

Ipius literæ contextus (ſicuti ſemper conſuevit) ipſe
ipſum uerum ſenſum ediſſerit. Sunt enim hæc Apoſtoli
uerba. Scimus quia bona eſt lex, ſiquis ea legitime utatur.
ſcientes hoc, quia iuſto non eſt lex poſita: ſed iniuſtis, &
non ſubditis, impijs & peccatoribus. Hæc uerba pertra-
ctans Aug. cap. 10. de ſpiritu & litera, ſic ait. Hæc duo
Apoſtolus Paulus uelut inter ſe contraria cōnectens, me-
net mouetq; lectorem ad perſcrutādā quæſtionem atq;
ſoluendam. Quò enim bona eſt lex, ſiquis ea legitime uti-
tur, ſi etiam quod ſequitur uerum eſt, ſciens hoc quia iu-
ſto lex non poſita: Nam quis legitime utitur lege, niſi iu-
ſtus? At ei non eſt lex poſita: ſed iniuſto. An & iniuſtus,
ut iuſtificetur, id eſt, ut iuſtus fiat, legitime lege uti debet
qua tanquam pædago go perducatur ad gratiā, per quam
ſolam quod lex iubet poſſit implere? Per ipſam quippe iu-
ſtificatur gratis, id eſt, nullis ſuorum operum præceden-
tibus meritis: alioqui gratia iam non eſt gratia. Quando
quidem ideo datur, non quia bona opera ſecimus: ſed
ea facere ualeamus, id eſt non quia legem impleuimus: ſed
ut legem

ut legem implere possimus. Iniustus ergo legitimè utitur lege, ut iustus fiat, qd' cum factus fuerit, ea iam nō utatur, tanquā uehiculo, cum puenerit, uel potius, ut suprascripta similitudine apostoli utar, tanquā pædago, cū eruditus fuerit. Quō & iusto lex nō est posita, & iusto est necessaria: non qua iniustus ad iustificantē gratiam pducatur, sed qua legitimè iam iustus utatur. Bernar. uerò ad Carthusiē ses, epi. ii. sic præfata uerba ptractat. Filij, inquit, nō sunt sine lege, nisi forte aliq̄s aliter sentiat, pp hoc qd̄ scriptū est, iustis non est lex posita. Sed sciēdū q̄ est alia lex pmulgata à spiritu seruitutis in timore: alia à spiritu libertatis data in suauitate. Nec sub illa coguntur esse filij, nec sine ista patiūtur. Vis audire quia iustis non est lex posita? Nō Roma. 8. accepistis spiritum seruitutis (inquit) iterū in timore: Vis audire quòd tamen sine lege charitatis non sint? Sed accepistis (ait) spiritum adoptionis filiorum. Denique audi iustū utrunq; de se fatentē: Et q̄ non sit sub lege, nec tñ sit sine lege. Factus sum, inqt, ijs qui sub lege erāt, quasi sub lege essem, cū ipse non essem sub lege ijs qui sine lege erant, tanquā sine lege essem, cū sine lege Dei nō essem, sed in lege essem Christi. Vnde non dicitur, iusti non habent legem, aut iusti sunt sine lege: sed iustis nō est lex posita: hoc est, non tanquam inuitis posita, sed uoluntarijs: eò liberaliter data, quò suauiter inspirata. Vnde & pulchrè dñs ait. Matth. 2. Tollite iugū meum super uos. Ac si diceret, nō pono in uobis: sed uos tollite si uultis, alioqui nō requiē, sed laborē inuenietis aīabus uestris. Ambr. aut de lege Mosis itelligit, qua nō indigēt iam iustificati, accepta remissione pctōrū: q̄ de cætero seruabūt legē naturæ. A quo nō dissonat Ireneus, lib. 4. cap. 30. aduersus Valētinum. Quare (inquit)

DE LEGIS OBLIGA.

patribus non disponit testamentum Deus? Quia lex non est posita iustis. Iusti autem erant patres, uirtutem decalogi conscriptam habentes in cordibus & animabus suis, diligentes scilicet Deum qui fecit eos, & abstinentes erga proximum ab iniustitia: propter quod non fuit necesse admonere eos correptorijs literis: quia habebant in semetipsis iustitiam legis. Non ab his discrepant theolo. ponentes bifariam legis potestatem. Vnam, qua est regula directiua humanorū actiū. Alteram, qua est lex coactiua & punitiua transgressionum. Quò ad primam eius uim, omnes legi subiiciuntur. Quis enim tam uecors, ut dicat iustos legi euāgelicæ aut naturali non subiectos: Cū Paulus dicat

Roma. 13. Omnis aīa potestatibus sublimioribus subdita sit? Quis ambigit subditos legi superioris necessitate parere? in quantum uerò lex est coactiua aut punitiua, ei non subiiciuntur iusti. Nam non coacti, sed spontanei quæ legis sunt faciūt. Et hoc uult Ambro. dicens, ubi supra. Iustis non est lex posita: quia iustis lege non est opus: iniustis uerò imponitur quasi iustis. Coguntur timore supplicij obseruare, qui amore eam nolunt implere ut iusti: & hoc insinuat Apostolus, dum subdit: sed iniustis, &c. Quāobrem ait idem

Roma. 13. Apostolus. Principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Articulus. 3.

R H E T. Videris sentire quòd iustis non est lex posita, tanquam inuitis, sed quod spontanei se legi subiiciant, tanquam suorum operū regulæ. Hoc autem non uidetur cōuenire cum illo Apostoli, ubi dicitur: Si spiritu ducimini, non estis sub lege.

Gala. 5

T H E O. Qui spiritu Dei ducuntur, non sunt sub lege carnis.

aut peccati: de qua ibi loquitur Apostolus, ut litera ipsa edocet. Et August. in lib. de natura, & gratia: ut habet ibi glos. ordi. Sub lege est qui timore, non amore abstinet à malo: reus in uoluntate. Qui uerò spiritu Dei ducuntur, altiori, scilicet duce, sub lege non sunt: quia perfectiora, quàm ipsa lex iubet, amplectuntur, eo schemate quo ait Saluator. Non ueni soluere legem, sed adimplere: sublimiora Matth. 5. peragens, quàm lex ipsa praeceperat. Praecepit quidè lex diligere amicum & proximū, quam non soluit iustus, sed perficit dum diligit etiam inimicos: dum orat pro psequen- tibus & calūniantibus: dum benefacit his qui oderūt eū. Lex iubet castum & honestū seruare cōiugium: eam non soluit, sed perficit, coelibatū aut uirginitatem amplectens. Lex dicit: Non iurabis in uanum. Non eam praeuaricatur sed perficit, cuius est sermo, est est, nō non & c. Qui ergo superiori duce, scilicet spiritu sancto reguntur, non solum quae legis sunt faciunt: sed ea quae lex dicere gestiuit (non aut ualuit) ipsi perficiunt. Nihil enim ad perfectum addu- xit lex. Ideoq; paedago eam cōparauit Apostolus: qui Hebrae. 7. paruulis non iam perfectis necessarius est. Anselmus autē hoc corroborans, sic eum locū interpretatus est: Si spiri- tu ducimini, non estis sub lege, quasi diceret. Cū caro con- cupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: his qui ducuntur desiderijs carnis, iure dominatur lex: quae terredo cōpescat eos. Sed uos si spiritu ducimini, nō estis sub lege. Sub lege enim est, qui timore supplicij, quod lex minatur, non amore iustitiæ, abstinet ab opere peccati: reus in uoluntate, qua mallet non esse quod timeret, ut li- bere faceret quod occultè desiderat. Articulus. 4.

Fingitis legem Dei contentam esse externa & R H E T.

ciuili iustitia: Non uidetis eam requirere ueram dilectionem Dei ex toto corde: dānare totam concupiscentiam in natura. Ita ut nemo faciat quod lex requirit.

THEO. Falsum (ut affoles) theologis impingis. Nunquam docuerunt legem Dei cōtentam externa & ciuili iustitia. Dicunt enim saluatorem imitātes, primum & maximū mandatum esse. Diliges dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, &c. Quod mandatum asserunt cōstare non solis externis operibus, sed præcipuē interiori mentis cultu. Sicut nihilominus quædam diuina præcepta, quæ impleri ualent etiam ab eo, qui est charitatis expertus. Quis enim ambigit, pagānum posse honorare parentes, & eis obsequi, à furto abstinere, nocere nemini, conjugij thorum seruare immaculatū subsidium ferre indigentibus & hominū operibus diuinis & naturæ obedire mandatis? Quis dicet homines diuinorum istorum præceptorū transgressores quia pagani sunt, modò parentibus obsequantur: nō adulterantur, &c.

Rom. 2. Cum Paulus dicat. Gentes quæ legem non habent (scilicet scriptam) naturaliter ea quæ legis sunt faciunt (scilicet naturæ) ceu præcepta moralia legis. Eiusmodi legem nō habentes, ipsi sibi sunt lex: qui ostendūt opus legis scriptum in cordibus suis. Natura enim pro lege utuntur, ut ibi ait Theophy. Articulus. 4.

RHET. Asseritis uos Theologi nedum præfata domini præcepta decalogi: sed & dilectionis Dei super omnia præceptum, secundum substantiam ex naturalibus posse perfici.

THEO. Non inficior. Philosophi enim ex naturalibus cognouerunt Deum summum bonum, à quo omnia, per quem

omnia, finem, & principium omnium: ut habet Aposto-
 lus ad Roma. Sic cognitum dilexerunt, non infra se, nec Roma.
 æqualiter sibi: ergo supra se, & super omnia. Est enim di-
 ligere, uelle alicui bonum. Quidnam uelle poterant sum-
 mo, nisi summum bonum? & hoc dicimus diligere Deum
 super omnia, secundum substantiam actus: ueluti & quæ-
 dam alia præcepta secundum actus substantiam per exter-
 nas actiones perficiuntur. Non tamen inferri ex hoc ad-
 mittimus, aliquem posse ex naturalibus saluari. Præceptū
 enim dilectionis Dei super omnia, quod iustificat & sal-
 uat, non hanc duntaxat requirit naturalem Dei dilectio-
 nem, sed affectiuam, qua homo Deo amore charitatis in-
 hereat, tāquam summo bono beatificanti, ac cæteris crea-
 tis præferat, habeatq; cum Deo spiritualem quandam so-
 cietatem, quam natura nequit efficere. Valet enim natura
 Deum diligere super omnia, ut principium & finem na-
 turalis boni. Charitas uerò adherere facit summo ut bea-
 titudinis obiecto. Fatemur & quædam esse diuina præce-
 pta, quæ sine charitate perfici nequeunt, ut præceptū di-
 lectionis Dei super omnia: & præcepta de sumenda Eu-
 charistia, de spe in Deum, &c. R H E T.
Rom. 14.

Articulus. 6.

Quod paganus possit Deum diligere uel alia
 diuina præcepta implere, nō uidetur consonare cū il-
 lo Apostoli. Omne quod nō est ex fide, peccatū est.

Non obsistit hoc nostræ sententiæ. Nam Apostolus lo-
 quitur ibi de eo qui manducat non ex fide, hoc est contra
 conscientiam, ut dicit glos. interlinea. Sic etiam interpre-
 tatus est hoc ipsum & Theophylactus dicens, Quoties-
 cunq; quispiam uel nihil confidit uel autumat obsonium
 aliquod immundum esse, & ita ut deprauata conscientia
T H E O.

DE LEGIS OBLIGA

illud degustet, prorsus est peccatum **obnoxius**. Et Anselmus. Omne quod non est ex fide peccatum est: quia etiam illud quod est bonum, si putetur esse malum, & tunc fiat, peccatum est. Augustinus uero contra duas epistolas Pelag. lib. 3. cap. 5. sic interpretatus est. Vt qui uis paganorum etiam si maxima opera fecerit, & fidem non habeat, minor sit fideli qui pauciora & minora opera bona fecerit. Nam iste saluabitur, non ille. Articulus. 7

RHET. Scriptura ubique clamat, quod multum absumus ab illa perfectione, quam lex requirit.

THEO. Loca designasse oportuit, Subtices autem, ut aliquid calumniam struere uidearis. Audi Hier. in expositione fidei ad Damasum papam, ad barbam tibi respondisse. Execramur, inquit, eorum blasphemiam, qui dicunt, impossibile aliquid homini a Deo preceptum esse, et mandata eius non a singulis, sed ab hominibus in comune posse seruari: fateor quod

Genes. 17. dem scriptura homini indicere perfectionem. Ait namque

Matth. 5. dominus ad Abraham. Ambula coram me, & esto perfectus. Et ueritas ipsa. Estote perfecti, sicut & pater uester coelestis perfectus est. Et Adolefcenti imitandam perfectionem proposuit dicens. Si uis perfectus esse: uade, uende omnia

Matth. 9. quae habes. Et de Ioanne scribitur, quod uenit domino pa-

Luce. 1. rare plebem perfectam. Et Paulus. Gaudete, inquit, perfecti estote. Et rursus. Docemus omnem hominem in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu. Non enim uult scriptura his in locis aut similibus, ut simus perfecti secundum consummatam iustitiam: hoc enim impossibile est in hac uita aerumnosa. Voluit autem, ut conemur secundum fragilitatis humanae facultatem ad perfectionem iustitiae. Dum enim ait Saluator: estote perfecti

2. Cor. 13.

Colos. 1.

Matth. 5.

sicut & pater uester perfectus est. Quis tantæ est demen-
 tiæ, ut dicat dominum uoluisse hominem ad diuinam per-
 fectionem pertingere: quod profectò impossibile est? Vo-
 luit itaq; dominus, ut quilibet secundum suam facultatem
 niteretur fieri perfectus: modo tamen humano. Quæad-
 modum scribitur de Noe, quòd erat uir iustus atq; perfe-
 ctus. Non quòd caruisset omni peccato: hoc enim non est
 fragilitatis humanæ, quia in multis offendimus omnes. Et
 si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos sedu-
 cimus. Vult itaq; scriptura tales perfectos, quales & iu-
 stos. Iusti aut in scripturis appellantur: non quòd omni ui-
 tio careant: sed ex maiori parte uirtutum cõmendantur,
 ut ait Hierony. contra Pelagij hæresim episto. 13. par. 1.
 Nan Zacharias silentio condemnatur, & Iob suo sermo-
 ne reprehenditur. Et Iosaphat & Iosias, qui iusti absq;
 dubio scripti sunt, fecisse narrantur quæ domino displice-
 rent. Quorum alter impio tulit auxilium, & correptus
 est à propheta. Alter contra præceptum domini ex ore
 Hieremie occurrit Nechar regi Aegypti & interfectus
 est. Et tamen uterq; iustus appellatur. Confirmat hoc Pe-
 trus dum ait, uix iustus saluabitur. Quod pertractas Hie-
 ro. in dialogo, cõtra Pelagi. lib. 2. cap. 17. ait. Certè iustus
 est qui in die iudicij uix saluabitur. Saluaretur autem fa-
 cile, si nihil haberet maculæ. Ergo iustus est in eo, quòd
 floret multis uirtutibus. Et uix saluatur in eo, quòd in qui-
 busdam indiget Dei misericordia. Rursus idem ibidem.
 Possibilia præcepit Deus. Sed hæc possibilia cūcta singu-
 li habere non possumus, non imbecillitate naturæ, ne ca-
 lumniã facias Deo, sed animi lassitudine, qui cūctas simul
 & semper non possit habere uirtutes. Ex quo pspicuum

Gene. 6.

Iaco. 3.

2. Ioan. 1.

1. Pet. 4.

1. Pet. 4.

DE LEGIS OBLIGA.

Eccle. 7. est iustos quidem dicit: Sed si negligentia surrepserit, posse concidere. Non est enim iustus qui faciat bonum & non peccet. Habes ex his duplicem perfectionem atque iustitiam, unam consummatam, à qua nemo excidere queat, quæ non est huius uitæ. Sed merces futura repromittitur. Nam quantumlibet hic iustus aut perfectus, de culmine uirtutum ad uitia delabi potest, sicut de uitijs facinorosus quilibet ad sublimia uirtutum ascendere ualet, ut nunquam homo hic securus sit, sed semper metuat, etiã in tranquillitate naufragium. De hac ait Aug. De perfectione iustitiæ, lib. unico. Tunc plena erit iustitia, quando plena erit sanitas, quando plena charitas. Plenitudo enim legis charitas. Tunc animi plena charitas, quando uidebimus eum sicuti est: qui tam eum uidemus in speculo & quasi in ænigmate. Altera est perfectio quæ conuenit nostræ fragilitati, ad quam prouocamur, ut secundum uires nostras quantum ualuerimus eam attingamus. Hoc modo perfecti & iusti uocati sunt Noe & Abraham: hanc requirit lex, ad hanc prouocat. priorum autem promittit scriptura uenturam, quando sponsæ sue dicturus est sponsus: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Articulus. 8.

RETH. Hæc duo præcepta omnes nos accusant. Diliges dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, &c. Non concupisces. Ex primo obligamur ad extremum nostrum posse, quod ubi non fit, rei sumus. Ex secundo quotidie nos labi cernimus.

THEO. Execramur, ait Hieronymus, eum qui dicit dominum impossibile præcepisse, ut patuit articulo præcedenti. Non uoluit dominus (dans præceptum ut diligeremus Deum) sem

per actualiter extremo conamine in ipsum animū ferri.
 Sed q̄ dilectionem ipsam nullo mortali crimine interrumpere
 peremus. Quòd Deus non semper exigat actuale dilectionem,
 docet Hiero. in dialogo contra Pelagi. epist. 17. par. 1. dicens:
 Putásne Apostolum Paulum eo tēpore quo scribebat:
 lacernam siue pemulam, quam reliqui Troadæ, 2. Tim. 4. apud
 Carpum, ueniens affer ac libros & maximè membranas,
 de cœlestibus cogitasse mysterijs, & non de his que in usum
 cōmunis uitæ uel corporis necessaria sunt? Da mihi hoīem,
 qui non esuriat, nō sitiāt, neq; algeat, nō doleat, non febricitet,
 non torminibus & urine difficultatibus torqueatur, & ego tibi cōcedam
 posse hominem nihil nisi de uirtutibus cogitare. Quòd extremum
 conamen non requirat Deus, uel in illo attende. Si, ut præfati
 sumus, continuum non exigit dilectionis actum dominus: quō
 remissior dilectionis actus in crimine erit? Memineris etiam,
 quō uirtutis medium non in puncto, sed in latitudine quadam
 consistat. Non enim temperatiæ medium excedit, qui quinque
 uel sex guttas plus minusue sumpserit. Sic in quocūq; gradu
 dilectio Dei super oīa habetur, non fit transgressio præcepti.
 Vult autem dominus diligere ex omni nostra potentia, ut nullum
 operū nostrorū instrumentū à suo cultu uacet, ut nulla noxa
 dilectionē perimat. Diligamus itaque Deum ex toto corde,
 ut desit error necessariorū ad credendum. Ex tota aīa, id est
 uoluntate: ut desit affectio cōtraria s. peccatum mortale. Ex
 tota mēte, id est memoria, ut desit obliuio eorū, que scire
 tenemur. Ex tota fortitudine, id est, ex uiribus sensitiuis,
 ut desint omnes operationes contrariæ charitati. Si cui non
 placet hæc explanatio, quia est diui Thomæ in. 3. dist. 27. in ex-

DE LEGIS OBLIGA.

positione literæ, quæ horrent omnes malè sentientes, quid malleus est omnium hereticorū. Audiamus quō sentiat cum eo Theoph. eandem interpretans domini sententiā. Diliges dominum Deum tuū ex toto corde tuo, &c. hoc est omnibus partibus & uirtutibus animæ ei adhæreas.

Matth. 22 Et Augu. lib. 1. cap. 22. de doctri. Christi. Diliges, inquit, Deum ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente tua, ut omnes cogitationes tuas, & omnem uitam, et omnē intellectum in illum conferas, à quo habes ea ipsa quæ cōfers. Cum autē ait: toto corde, tota anima, tota mente, nullam in te nostræ partem reliquit, quæ uacare debeat, et quasi locum dare, ut alia re uelit frui. Sed quicquid aliud diligendum uenerit in animum, illuc rapiatur, quò totus dilectionis impetus currit. Et Bernar. in capite ieiunij, sermo. 2. Conuertatur amor tuus, ut nihil oīno diligas, nisi ipsum, aut certè propter ipsum. Vides itaq; quòd extremum conamen non requirat dominus, sed dilectionem Dei super omnia, ut omnes uires in eum dirigantur, nullaq; fruatur homo creatura. Hæc est sntia Chrysof. in expositione altera super Matth. hom. 4. 2. Articulus. 9.

RETH. Omnes nos damnat præceptum de non concupiscendo. Quis enim sine concupiscentia uitam peragit?

THEO. Hoc præcepto dominus non actum appetitus sensitui seu passionem interdixit: sed uoluit ne uoluntas à sensu contra rationem abduceretur: quamobrem audire libeat Aug. lib. 1. ca. 23. de nuptijs & concupiscentijs tibi satisfaciendam. Ipsa, inquit, concupiscentia iam non est peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non consentitur, atq; ut ea perpetrent, à regina mente membra

non dantur. Vt si non fit quod scriptum est: Non concu- Eccles. 18.
 pisces, fiat saltem quod alibi legitur: Post concupiscentias
 tuas non eas. Et ca. 31. Quāuis lex ipsa peccati captiuum
 teneat aliquid carnis, unde resistat legi mentis: non tamen
 regnat in nostro, licet mortali, corpore, si non obediatur
 eius desiderijs. dicit enim Apostol. Ego mente seruo legi Rom. 7.
 Dei, carne autem legi peccati. Quod sic intelligendū est.
 Mente seruo legi dei, non consentiēdo legi peccati. Car-
 ne autem seruo legi peccati, habendo desideria peccati,
 quibus etsi non consentio, nondum tamen penitus careo.
 Lex itaque dicens: Non concupisces, non omnem prohi-
 bet motum concupiscentiæ, sed præcipit ei non consenti-
 re. Diximus enim: ti. 1. art. 7. illas sensuales concupiscen-
 tias post baptismum nobis in exercitium relictas, ut in as-
 sidua pugna uincentes coronemur aliquando. In futura
 uita id euenturum præstolamur, ut nulla sit concupiscen-
 tia. Vnde idem August. lib. 3. ca. 7. contra duas epist. Pe-
 lag. dicit. Hic est præceptum, ut non peccemus. ibi præ-
 mium, non posse peccare. Hic præceptum est, ut deside-
 rijs peccati non obediāmus. ibi præmiū, ut desideria pec-
 cati non habeāmus. Verū quia non est tam uigili dili-
 gentia sollicitus, quem non aliquando abducat, nel in mo- 2. Reg. 8.
 dico, sua concupiscentia. Non est (inquit Salomon) homo
 qui non peccet. Et rursus: Septies cadit iustus et resurget. Proue. 24.
 Ideo nobis omnibus cum David clamandum est. Non in-
 tres in iudicium cum seruo tuo domine, quia non iustifica-
 bitur in conspectu tuo omnis uiuens. Et Aug. li. 1. ca. 29.
 de nuptijs & concupiscentijs, ait. Ad hoc lex dixit non
 concupisces, ut nos in hoc morbo iacere inuenientes me-
 dicinam gratiæ haberemus. Et in eo præcepto sciremus,

DE MANDA. ET STATV. HOM.
quo debeamus in hac mortalitate proficiendo coronari,
Memineris etiam, si quis minimis concupiscentijs his pa-
rum abducitur, aut eas confestim non reprimit: non pro-
pter hoc fieri præcepti transgressorem. Dicitur enim.
ethi. Si parum discedatur à medio, non est contra virtutem.
Quemadmodum à uia paululum deuians, eam pe-
nitus non deserit, sic leues istæ concupiscentiæ non restrin-
dæ, seu alia minora delicta cõmissa, charitatem non au-
ferunt, aut trãsgressorem præcepti constituunt. Nã præ-
cepti transgressoribus aufertur gratia, & pœna debetur
eterna, quibus non sunt obnoxij minima hæc committen-
tes peccata. Minima hæc dixerim, non quia parui pen-
da, sed quia gratiam non auferunt, & sine eis non duci-
tur uita humana. Boni nanque filij est etiam in minimo
pium patrem nolle offendere: illis nãque minimis etiam
conscientiam pungentibus dicitur homo iustus apud deũ:
quod in Iob, in Iosia, ac alijs facile est conspicerè, quos
& iustos cõmemorat scriptura: sine his tamen minori-
bus peccatis uitam non duxerunt, ut habitum est articu-
lo septimo huius tituli.

DE MANDA. ET STATV.
HVMA. TITVLVS. IX.
ARTICVLVS. I.

RETH. **O**pera quatenus non sunt præcepta à lege
Dei, sed habent formam rectam ex hu-
mano præscripto, sunt opa traditionum
humanarum, de quibus Christus dicit: Frustra
colunt me mandatis hominum, ut certa ieiunia
instituta non ad carnem coercendam: sed ut per

Matth. 15.